

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УСРР 1922 р. – кодифікований законодавчий акт УСРР, затверджений ВУЦВК 23.08.1922 та введений в дію з 15.09.1922. КК 1922 був побудований на принципах радянського соціалістичного права та класових засадах.

Структура КК включала Заг. та Особл. частини. Заг. част. містила чотири підрозділи. У підрозділі I визначались межі дії КК, у підрозділі II – загальні засади застосування покарання, у підрозділі III – визначення міри покарання, у підрозділі IV – роди і види покарань та інших заходів соціального захисту.

Завданнями КК 1922 визнавались правовий захист держави від злочинів і сусп. небезпечних елементів шляхом застосування до винних осіб покарання та інших заходів соціального захисту (ст. 5). У КК 1922 формулювалось визначення злочину як сусп. небезпечної дії чи бездіяльності, що загрожувала засадам радянського ладу та правопорядку, встановленому робітничо-селянською владою на перехідний до комуністичного ладу період часу (ст. 6). У ст. 7 конкретизувалась ознака небезпечності особи, «проявами» якої вважалося «вчинення дій, шкідливих для суспільства», а також «діяльність, що свідчить про серйозну загрозу суспільному правопорядку».

У підрозділі II «Загальні засади застосування покарання» Заг. част. КК 1922 покарання передбачалось одним із заходів соціального захисту. Мета цих заходів полягала у: а) загальному попередженні вчинення нових порушень як з боку порушника, так і з боку інших нестійких елементів суспільства; б) пристосування порушника до умов співжиття шляхом виправно-трудового впливу; в) позбавлення злочинця можливості вчинення подальших злочинів (ст. 8).

У КК 1922 передбачалось, що призначення покарання здійснюється судовими органами залежно від їхньої соціалістичної правосвідомості з дотриманням керівних засад і статей Кодексу (ст. 9). Крім цього, передбачалась можливість застосування Кодексу за аналогією: «у випадку відсутності в КК

прямих вказівок на окремі види злочинів, покарання чи інші заходи соціального захисту застосовуються згідно зі статтями КК, що передбачають найбільш схожі за важливістю і родом злочини, з дотриманням правил загальної частини цього Кодексу» (ст. 10).

У підрозділі III «Визначення міри покарання» передбачалось, що «при визначенні міри покарання враховується ступінь і характер небезпеки, як самого злочинця, так і вчиненого ним злочину». Для встановлення цього «вивчається обстановка вчинення злочину, з'ясовується особа злочинця», а також «встановлюється наскільки сам злочин, у даних умовах часу і місця порушує засади суспільної безпеки» (ст. 24). З урахуванням цього «для визначення міри покарання» передбачалось враховувати: 1) «чи вчинений злочин в інтересах відновлення влади буржуазії, або в інтересах виключно особистих того, хто вчинив злочин»; 2) «чи спрямований злочин проти держави або окремої особи»; 3) «чи вчинений злочин у стані голоду і потреби або ні»; 4) «чи вчинений злочин з принизливих, корисливих спонукань або без них»; 5) «чи вчинений злочин з повним усвідомленням заподіяної шкоди або із зневаги та несвідомості»; 6) «чи вчинений злочин професійним злочинцем чи рецидивістом, або він вчинений у перший раз»; 7) «чи вчинений злочин групою (шайкою, бандою) або однією особою»; 8) «чи вчинений злочин шляхом насильства або без нього»; 9) «чи виявлений особою, яка вчиняє злочин, заздалегідь обдуманий намір, жорстокість, хитрість, або злочин вчинений у стані запалу, з необережності, легковажності, або під впливом погрози і примусу з боку іншої особи» (ст. 25).

У підрозділі IV «Роди і види покарань та інших заходів соціального захисту» покараннями вважались: 1) «вигнання за межі УСРР строково чи безстроково»; 2) «позбавлення волі з суворим ізолюванням чи без неї»; 3) «примусові роботи без утримання під вартою»; 4) «умовне засудження»; 5) «конфіскація майна – повна або часткова»; 6) «штраф»; 7) «поразка прав»; 8) «звільнення з посади»; 9) «громадська догана»; 10) «застосування

обов'язку загладити шкоду» (ст. 32). У ст. 33 окремо передбачалось застосування «вищої міри покарання», якою вважалося застосування розстрілу (ця міра не застосовувалась до осіб, які на момент вчинення злочину не досягли 18-річного віку).

Особл. част. КК складалась із глав, окремі з яких містили підрозділи. Назви глав (та їх підрозділів) відповідали найменуванням відповідних груп злочинів та були побудовані залежно від родового (видового) об'єкта злочину (зокрема, державні злочини, злочини проти порядку управління, посадові злочини, злочини, пов'язані з порушенням правил відокремлення церкви від держави, господарські злочини, злочини проти життя, здоров'я, свободи і гідності особи, майнові злочини та ін.).

П. С. Берзін